

és szétszaggatott magyar nemzet lelkéből, de a magyar irodalomtörténet mindig úgy fog Zsigmond Ferenc tanulmányára tekinteni, mint Jókai ünnepi évének egyik legmaradandóbb értékű emlékére.

PAPP FERENC.

*Papp Ferenc: Rákosi Jenő, a hírlapíró.* Bpest, Franklin, 1924. Sr. 1281.

Rákosi Jenő hírlapírói pályája immár szinte történeti jelentőségűvé magasodott előttünk s történeti távlatba került tőlünk. Amiért évtizedeken át viaskodott lankadatlan harci kedvvel s fényes szellemi fegyverzettel, az mind összeomlott; a tündökletes jövő, melyet fanatikus hittel rajzoltatott nemzete elé, káprázat gyanánt oszlott szét, s egy új világ tárult a töretlen munkakedvű és hitű aggastyán elé, új célokkal s új utakkal.

Ezt a korszakos jelentőségű hírlapírói pályát világítja meg s méltatja Papp Ferencnek a Kiszalud-Társaság kiadásában megjelent szép tanulmánya. A Társaság 1920 okt. 24-én ülte meg Rákosi Jenő rendes tagságának félszázados jubileumát, amely országos ünnepléssé szélesbedett. Ennek lélekemelő hatása alatt Halmos Izor 10.000 K-t adományozott a Társaság irodalmi céljaira, s ebből az összegből a Társaság Papp Ferencnek adott megbízást egy, a magyar hírlapirodalom történetének körébe vágó tanulmány írására.

Így keletkezett ez a terjedelmesebb tanulmány, melynek kitűzött célját szerzője abban jelöli meg, hogy megvilágítsa Rákosi politikai eszméinek s irodalmi nézeteinek fejlődését s hírlapírói egyéniségének főbb vonásait és e célból tisztázza hírlapírói pályájában az irodalmi hatás határait, az egyéni erkölcsi értékek erejét s a költő és az államférfiú viszonyát.

Nyomon kíséri Rákosi hírlapírói munkásságának külső menetét, amint ez 1867 márc.-ban megindul, mikor a Pesti Napló kötelékébe lép, majd innen kiválva megindítja a Reformot, melyben a Kávéforrás írói nemzedékének segítségével modern magyar napilapot akar teremteni s végül e törekvés sikertelensége után 1881-ben Csukási Józseffel együtt megalapítja a Budapesti Hírlapot, melyet lassankint egészen a maga képére formál át. Itteni munkásságát négy korszakra osztva tárgyalja. Első a támadó politika kora, mely Tisza Kálmán bukásáig terjed, második a nemzeti eszmények felé törekvés korszaka, mely Széll Kálmán lemondásával zárul, a harmadik a cselekvő politika útvesztőjében, a negyedik a nemzet élet-halálharcában mutatja előttünk Rákosit. A proletárdiktatura kezdetével határolja el a szerző tárgyalásának anyagát; ami azóta történt, ahhoz még nincs meg a kellő történeti távlatunk.

E fejtegetésekben Rákosi pályájára és törekvéseire mindig a korabeli magyar politikai élet eszményeivel és törekvéseivel vet világot s a képbe éles vonásokkal rajzolja bele egyszersmind Rákosi hírlapírói egyéniségének kibontakozását, azoknak a sajátságoknak jelentkezését, melyek pályáján annyi rokon- és ellenszenvet ébresztettek iránta. Igyekszik tárgyas itéletet mondani a vádlókkal szemben, kik sűrűn sütöttek Rákosira az elvtagadás bélyegét s meggyanúsították érzelmeit. Igyekszik megtalálni Rákosi változatos haremórájának állandó elemeit, megmagyarázni túlzásait politikai ítélkezésében, felfejteni indítóokait eszményítéseinek és torzításainak. Csupa komoly

tárgyas, meggyőző fejtegetés ez mind, de itt-ott mégis érezzük, hogy még mindig nincs meg zavartalan tisztaságában a történeti távlat.

A politikus ismertetése után külön fejezetet szentel a műbírálónak. Rákosi a politikai küzdelmeiktől gyakran menekült a művészet és irodalom kérdéseire. Bensőséges kapcsolatot tartott a magyar szellemi élettel s alig volt a magyar művészeti és irodalmi életnek kimagaslóbb jelensége, mely figyelmét elkerülte volna. Leginkább az irodalmi kérdések s költői alkotások elemzése vonzották. Eleinte rokonszenve tüntetően a Budapesti Szemle ellen fordította, csupa olyan értékeket keresett, melyeket ez nem tudott megbecsülni. Szépen elemzi a szerző Rákosinak Gyulaihoz való viszonyát, finoman tárja fel ellentétes nézeteik kritikai gyökereit s tapintatosan kapcsolja őket ellentéteik mellett is egymáshoz annak kiemelésével, hogy a nemzeti hagyományok védelmét a nyugatosokkal szemben Rákosi vette át Gyulaitól. Meggyőzően védi meg Rákosit az ellen a vád ellen, hogy a konzervatív harcocs egykor irodalmi forradalmat indított, kimutatván, hogy Rákosi helyzete évtizedek alatt természetesen változott, de eszményei ugyanazok maradtak.

Végül eredményül Rákosi hírlapírói munkásságának jelentőségét abban látja, hogy ő tartotta fenn a benső kapcsolatot az elnyomatás kora, valamint a XIX. század vége s a XX. század eleje közt — ő mentette meg «a modern magyar állam kialakulásának borzasztó válságai között a reá bízott gazdag örökséget, a nagy magyar idealizmus korának nemes hírlapirodalmi hagyományait.»

A könyv megnyilatkoztatja szerzőjének minden kiváló írói erényét: a tanulmány lelkiismeretes elmélyedését és gazdagságát, az anyagon uralkodó, művészi gonddal szerkesztő képességét, az előadásnak komoly egyszerűsége mellett is lendületes emelkedettségét és választékoságát. Egyaránt méltó szerzőjéhez, Rákosi Jenő pályájához s ahhoz a Társasághoz, mely közrebo-csátotta.

KÉKY LAJOS.

*Ady-Múzeum. I. k. Szerkesztették: Dóczy Jenő és Földessy Gyula.*  
Budapest, Athenaeum, év. n. N. 8-r., 184 l.

A szerkesztők kettős célt tűztek kiadványuk elé. «Elsősorban történeti adatgyűjtemény, irodalom- és kortörténeti adattár»-nak szánták, melyben hoznak «minden adalékot, mely Ady életére és korára, világnézeti és művészeti fejlődésére világot vethet», de nem zárkoznak el «nagyobb összefoglaló tanulmányok közlése elől sem, melyek Adyval olyan didaktikus céllal foglalkoznak, hogy a XX. század e legnagyobb lírai lángelméjének ismerete minél teljesebbé váljék a közönség körében s kultusza elfoglalja az őt megillető helyet a nemzet köztudatában» (7 l.). Az adatok közlésében különben szigorú tárgyilagosságra, a világnézeti és politikai elfogultság teljes kizárására törekszik a szerkesztőség, és meg kell adni, hogy Földessy adalékaiban az Ady és A Holnap körüli vitához becsülettel állja szavát. De azért nemcsak a «didaktikus» részeknek van propagandaízüik. Az adatok legnagyobb része Ady fanatikus híveitől került ki, és ők szinte bele akarják kényszeríteni az olvasóba a maguk rajongását. A szerkesztők már a főntebb idézett sorokban a XX. század legnagyobb lírai lángelméjének nevezik ki Adyt, később